

ПОЛОЖЕНЕЦЬ В.М., НЕМЕРИЦЬКА Л.В., ЖУРАВСЬКА І.А.

**ЗАХОДИ ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ ШКІДЛИВОСТІ АЛЬТЕРНАРІОЗУ
КАРТОПЛІ В УМОВАХ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ**

ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЕУ

Альтернаріоз (рання суха плямистість) картоплі є широко розповсюдженою хворобою, яка за своєю шкідливістю (втрати врожаю в деякі роки сягають 40%) не поступається фітофторозу.

Врахування розповсюдженості та шкідливості альтернаріозу картоплі в кожному районі її вирощування, зокрема й у Поліссі України, надає можливість більш раціонально планувати та здійснювати відповідні заходи захисту.

Для дослідження розповсюдженості та розвитку альтернаріозу в Поліссі України протягом 2009–2011 років було здійснено фітопатологічну експертизу картоплі в 20 базових господарствах різних форм власності.

Визначено, що в залежності від рівня розвитку альтернаріозу територію цього регіону доцільно поділити на три зони – сильного (I, 35–40 %), помірного (II, 30–35 %) та слабого (III, до 30 %) розвитку хвороби.

Зона I – сильного розвитку альтернаріозу (Житомирська та Київська області) характеризується чергуванням переважно теплої та помірної погоди з вологим кліматом та дерново-підзолистими супіщаними ґрунтами. Розвиток хвороби в цих областях перевищує 35%, а розповсюдженість – 60 %.

Зона II – помірного розвитку альтернаріозу (Чернігівська область) відрізняється більш континентальним кліматом і дерново-підзолистими супіщаними і суглинковими ґрунтами. У цій зоні спостерігається чергування жаркої та прохолодної погоди. Середній рівень розвитку альтернаріозу в даній області знаходиться в інтервалі 30–35 %, а розповсюдженість складає 54,2 %.

Зона III – слабого розвитку альтернаріозу (Волинська та Рівненська області) характеризується переважно помірною температурою липня, низьким рівнем ґрунтових вод та дещо вищою відносно високою вологістю повітря. Розвиток хвороби не перевищує 30 %, а розповсюдженість менша за 45 %.

При проведенні відповідних досліджень встановлено, що раннім сортам картоплі притаманний найвищий рівень розвитку альтернаріозу 37,6–46,4 %. Для середньоранніх розвиток хвороби коливається в межах – 29,7–34,2 %, середньостиглих – 24,7–29,1 %. Найменший розвиток хвороби має місце на середньопізніх сортах – 13,7–24,1 %. Таким чином, у Поліссі України спостерігається закономірність щодо сильнішого ураження альтернаріозом більш ранніх сортів, ніж пізніх. Одним із головних напрямків у системі захисту картоплі від альтернаріозу є створення та впровадження у виробництво сортів, які мають високу стійкість до збудників цієї хвороби. Застосування сортів із високою стійкістю до альтернаріозу дає змогу не лише знизити витрати на застосування засобів захисту, але й отримати високі й стабільні врожаї при меншій кількості хімічних обробок. У свою чергу, при виведенні таких стійких сортів картоплі дуже важливим є точне оцінювання вихідного матеріалу на стійкість до збудників альтернаріозу. Аналіз отриманих результатів дослідження показав, що в цілому стійкість до альтернаріозу в ранніх сортів є нижчою, ніж у більш пізніх. Різниця між оцінками стійкості за лабораторно-польовим та польовим методами не перевищує одного ступеня, що опосередковано свідчить про достовірність отриманих результатів. Оцінки стійкості за обома методами в більшості випадків співпадають – є однаковими для 38-ми із 58-ми сортів. У решти 20-ти випадках стійкість за польовим методом є вищою в 13-ти сортів і нижчою лише для семи. Отже, у порівнянні з польовим, лабораторно-польовий метод оцінює стійкість із невеликим її заниженням.

За результатами оцінки стійкості сортів картоплі до альтернаріозу польовим та лабораторно-польовим методами визначено найбільш стійкі сорти в кожній групі стиглості – Ластівка (ранні); Доброчин (середньоранні); Луговська (середньостиглі); Ракурс (середньопізні). Застосоване в роботі узагальнення оцінок стійкості, отриманих різними методами, дозволяє зменшувати похибки оцінювання. Виділені сорти картоплі з підвищеною стійкістю до альтернаріозу доцільно використовувати у виробництві та селекційній роботі.

Наявність специфічних особливостей збудників альтернаріозу картоплі в кожному регіоні призводить до того, що ефективність одного і того самого фунгіциду також дещо відрізнятиметься. Таким чином, при застосуванні відповідних препаратів проти альтернаріозу картоплі слід враховувати особливості їх впливу в певному регіоні, у тому числі – в Поліссі України. При проведенні лабораторних досліджень встановлено, що з використаних у дослідах препаратів найбільш ефективними виявились Скор 250 ЕС к.е. та настій часнику (100 г/л), які в концентрації Н–“норма” приводили до повного припинення росту колоній збудників *Alternaria solani* (Ell. et Mart.) та *Alternaria alternata* Keissler. Хоча при зменшенні вдвічі концентрації цих препаратів такий ріст все-таки відбувався, проте він все одно є найменшим відносно інших фунгіцидів. Найслабкіше пригнічення росту колоній збудників альтернаріозу на п'яту добу обліку проявили Купроксат, Квадріс та Акробат МЦ, на 15-ту добу – Купроксат, Танос, Квадріс та Акробат МЦ.

В польових умовах виявлено, що зростання врожайності для пізніх (і, як правило, більш стійких до альтернаріозу) сортів картоплі є меншим, ніж для більш ранніх (зазвичай тих, що мають нижчу стійкість). Це пояснюється тим, що втрати врожаю від альтернаріозу для нестійких сортів більші, тому застосування фунгіцидів для них дає кращий ефект у вигляді приросту врожаю. Із використаних у дослідах фунгіцидів найбільш ефективним виявився Скор 250 ЕС к.е. (приріст урожаю 11,0–26,4%), найменш ефективним – Танос (приріст 2,1–6,6 %). Решта препаратів (Чарівник, Купроксат, Квадріс, Акробат МЦ) мають приблизно однакову “середню” ефективність. Настій часнику (100 г/л) за впливом на альтернаріоз (приріст урожаю 8,4–17,3 %) також доцільно приєднати до цієї “середньої групи”. У цілому, технічна ефективність апробованих фунгіцидів відповідає значенням приросту врожаю від використання кожного препарату.

Таким чином, за результатами лабораторних та польових досліджень найбільш ефективним прогіальтернаріозним фунгіцидом в умовах Полісся України є Скор 250 ЕС к.е., який має середню технічну ефективність 64,5 %, забезпечує приріст урожаю 11,0–26,4% (залежно від сорту), приводить до повного (100 %) пригнічення росту колоній збудника альтернаріозу в лабораторних умовах.